

לפרופסור ולדוקטור חשוב להגיד לכם: אוניברסיטה זו הונאה

פרופ' עוז אלמוג וד"ר תמר אלמוג ביחד מגיל 17 ושניהם עובדים שנים באקדמיה, אבל בספר חדש טוענים שהיום לא צריך ללמוד באוניברסיטה כדי להצליח. בריאיון שיעצבן הרבה אנשים הם מסבירים למה תואר זה בלוף ולמה שמחו כשהבת שלהם החליטה לוותר על דוקטורט

דינה חלוץ פורסם : 10.06.20 | 09:43

אנחת רווחה נשמעה בביתם של תמר ועוז אלמוג בעתלית, כשבתם שירה (31), אנליסטית בחברת הייטק, החליטה לוותר על הדוקטורט במנהל עסקים, לאחר שכבר הגישה הצעת מחקר והתקבלה לתוכנית. אף על פי שאביה הוא פרופסור ידוע ומוערך לסוציולוגיה ואמה היא דוקטור לחינוך, שניהם באוניברסיטת חיפה, הם סבורים כי מוטב לבתם להתמקד בעבודתה בהייטק, בשל הערך המינורי שהם מייחסים לדוקטורט בימים אלה.

"כשהיא בישרה לנו שהיא מוותרת על הדוקטורט, לא רק שלא הצטערנו, אפילו מחאנו לה כפיים. הייתה לנו הקלה, כי קריירה אקדמית היא כבר לא כזו אטרקטיבית כמו פעם. העולם נעשה דינמי והאוניברסיטה נשארה מאחור", אומרת תמר.

עוז: "לשירה יש עבודה מרתקת והיא גם מרוויחה יותר משנינו. יש עדיין איזו יראה מפני התואר דוקטור או פרופסור, אנשים ממש משתחווים אפיים ארצה ולא משערים כמה טיפשות, קיבעון, שמרנות ואנכרוניזם יש בעולם האקדמי. הוא לא כזה מתקדם, משוכלל ומעניין כיום כפי שאנשים מניחים. בתחומים רבים העולם האקדמי לא רק שלא מוביל, אלא מפגר אחרי מכוני המחקר, התעשייה והשוק המסחרי. העולם האקדמי מלא בפקידי מדע אפורים."

תמר ועוז אלמוג. עובדים באקדמיה - אבל מבקרים אותה בחריפות (צילום: גיל נחושטן)

(<https://images1.ynet.co.il/PicServer5/2020/06/03/10010783/100107720100082640360no.jpg>)

שנתיים אחרי שיצא הספר שכתבו על דור ה־Y ("דור ה־Y, כאילו אין מחר", הוצאת ידיעות ספרים), תמר ועוז אלמוג מוציאים את "כל שקרי האקדמיה" (גם הוא בהוצאת ידיעות ספרים), שבו הם יוצאים נגד מוסד האקדמיה שבו שניהם מועסקים.

"תוקפו של התואר האקדמי עומד לפוג, היום כבר לא צריך ללמוד באוניברסיטה כדי להצליח בחיים", קובעים השניים בספרם. "האקדמיה במתכונתה הנוכחית סיימה את תפקידה ההיסטורי, בשל מודל הוראה מרופט שאינו מייצר חדוות לימוד, מיומנויות חשיבה והכנה לעולם האמיתי".

מי שמכיר את פרופ' עוז אלמוג מהופעותיו הרבות בתקשורת, כבר יודע שהאיש חובב סימני קריאה הרבה יותר מאשר סימני שאלה, מה שהופך אותו למרואיין נחשק באולפני הטלוויזיה. בספר החדש המגמה נמשכת: הסגנון תקיף ומן הסתם ירגיז רבים, אבל הנימוקים משכנעים למדי, ולא משאירים הרבה מקום לספק בכך שדרושה רפורמה במערכת ההשכלה הגבוהה. הקורונה חידדה עוד יותר את המסקנה הזו.

עוז: "משבר הקורונה הוא אירוע מכונן בכל הקשור לעבודה מהבית, וזהו יום הכיפורים של האקדמיה, שלא נערכה ללמידה מקוונת מבעוד מועד. המשבר הזה חשף את המוסדות להשכלה גבוהה בקלונם. לא רק שהמרצים לא התנסו קודם בהוראה מקוונת, כפי שהיה מתבקש, גם הסטודנטים לא הבינו כמה זה יכול להיות טוב להם".

תמר: "כשהתחיל משבר הקורונה המוסדות אמרו: 'בואו ניקח את ההרצאה הפרונטלית ונעביר אותה לזום', ושם הם נכשלו. כשעושים קורס בזמן אמת, כלומר סנכרוני, מפסידים את אחד היתרונות הגדולים של המהפכה המקוונת: הגמישות והגיוון. קורס מקוון צריך לאפשר לסטודנטים לעשות אותו מתי שהם רוצים ומאיפה שהם רוצים".

עוז: "הקורונה המחיישה עיקרון סוציולוגי נהדר: שינוי מדרגה שנייה – כלומר כזה שנכפה על האדם או הארגון מבחוץ – מזיז הצדה שמרנים, מקובעים והססנים".

כשאתם מדברים על ה"אקדמיה", אתם שמים את כל המוסדות האקדמיים בסל אחד או שאתם עושים הבחנה ביניהם?

"הספר עוסק במכנה המשותף, והמכנה הזה רחב מאוד. הספר מתמקד בארצות המובילות במדע, בצפון אמריקה, אירופה, אוסטרליה וגם בישראל".

לא חשבתם שביקורת חריפה מדי תגרום למבוקרים להיאטם?

"המצב באקדמיה נעשה חמור בדיוק בגלל שכל השנים ניסו לרכך את הביקורת כלפי המציאות הקשה. ברחו מהאמת, ניסו ליצור תמונה שמדובר רק בתקלות שניתנות לתיקון. המסר שלנו אחר: המכונה כולה מקולקלת, כל השעונוים מראים שהיא בדרך לקריסה. ויש כאן עוד משהו חשוב: אנחנו בספק לגבי היכולת של האקדמיה ליזום שינוי בעצמה – השינוי יגיע מבחוץ. המציאות תכפה את השינוי הזה ומי שיקדים להבין את הכיוון שאליו הדברים הולכים, יצליח לשרוד בתנאים החדשים".

למה בחרתם בשם כל כך פרובוקטיבי לספר?

"הספר עוסק בהונאה של המוסדות להשכלה גבוהה – גם במחקר וגם בהוראה, ומה שמזעזע הוא שהשקרים בוטים ועולים לכולנו ביוקר. שם הספר לא נועד להרגיז או למכור וגם לא לפגוע. הוא נתפס כפרובוקציה רק למי שרוצה להמשיך לשקר לעצמו ולאחרים. השקרים כאן הם לא מטאפורה, זו המציאות העגומה. מי שהאמת לא נעימה לו או מעליבה אותו, זו הבעיה שלו. הספר נכתב מתוך כוונה לתקן את מה שכל כך התקלקל".

אוניברסיטת בן גוריון בבאר שבע. "משבר הקורונה הוא יום הכיפורים של האקדמיה" (צילום: הרצל יוסף)

https://images1.ynet.co.il/picsserver5/crop_images/2019/11/07/9583382/9583382_0_0_2983_2217_x-
(large.jpg)

הכסף מדבר, האקדמיה מזדהמת

גם מי שלא מתחבר לסגנון הפרובוקטיבי, לא יכול להתעלם מטענותיהם, בין היתר, לנוכח המקורות הרבים שהם מביאים – כמעט רבע מהספר מוקדש להערות שוליים ומראי מקום למאות ראיונות ואלפי מאמרים ומחקרים.

אם לאמל"ק 600 עמודים, השניים טוענים שאין צורך ללמוד תואר במשך שלוש שנים ויותר, בייחוד כאשר התמורה ביחס להשקעה הכספית הולכת ופוחתת; שסטודנט צריך לבנות לעצמו סל למידה ממקורות מגוונים ולא ממוסד אחד; שמוטב היה שמבחני הכניסה למקצוע ייערכו על ידי המעסיק, כי ממילא חלק גדול מההכשרה המקצועית נעשה במקומות העבודה; ושלא כל התארים צריכים להילמד באותה שבלונה של משך זמן.

עוד יוצאים השניים נגד ההתמסחרות והפגיעה באיכות המחקר. "כשהכסף מדבר, האקדמיה מזדהמת", הם קובעים. "המשבר הכלכלי העולמי של 2008 הביא לקיצוץ הסבסוד של המוסדות האקדמיים וגם ארנקי התורמים החלו נסגרים. המצוקה הזו הביאה ל'מרוץ למיליון' לכיווןן של קרנות המחקר, והזכייה בכספי הקרנות נעשתה חשובה יותר מתוצאות המחקרים. הלחץ לפרסם הביא לפריחה של פייק כתבי עת וכנסים, ואת הערך המדעי של המאמרים החליף השווי הכלכלי שלהם".

עוז: "אנשים מפרסמים כדי לקדם את קורות החיים שלהם וכדי למלא את קופת המוסד המעסיק שלהם. המשבר הכלכלי הנוכחי, שנוצר בעקבות הקורונה, יכניס להערכתנו את המוסדות להשכלה גבוהה למלחמת הישרדות, כולל סגירת פקולטות ומוסדות. לא נעים לי לומר, אבל אנחנו חושבים שמדובר בתהליכים רצויים".

לי דווקא נשמע עצוב שסוגרים פקולטות.

עוז: "ניתוח תמיד כואב, אבל לא עצוב אם מדובר בריפוי. בשנות ה-60, כשהחלו להיפתח סופרמרקטים, כל בעלי המכולות יצאו להפגין נגד הפגיעה בפרנסתם. גם אנחנו באקדמיה סוג של חנוונים. האם נוכל להמציא את עצמנו מחדש כשיגיעו הסופרמרקטים? התשובה היא כן, רק צריך לעשות את השינוי. לא במקרה רוב המדענים הטובים לא נמצאים היום באקדמיה, אלא במגזר הפרטי".

ומה עם מדעי הרוח?

"יש מקום ללמוד גם את המדעים ההומניים, כמו היסטוריה ופילוסופיה, הם מרתקים וחשובים, אבל לא בהכרח באקדמיה, אלא באינספור מסגרות הרבה יותר טובות ומשוכללות. אין לאקדמיה כסף כדי ללמד באמצעים המשוכללים שקיימים היום. למשל, היסטוריה הכי טוב ללמד בעזרת סרטים היסטוריים, אבל לאוניברסיטה אין כסף לרכוש אותם, אז ממשיכים להרצות על היסטוריה, במקום להמחיש אותה".

תמר: "לא המצאנו שום דבר, כל מה שכתבנו בספר כבר נראה בשטח".

מה אתם רואים בשטח?

עוז: "כבר הרבה שנים אנחנו חשים שמהו רע מתרחש במוסדות להשכלה גבוהה, ולא רק במוסד הספציפי שלנו, אלא בכלל. השקרים הולכים ונערמים, הולכים ומחריפים. לפני כמה שנים מצאנו את עצמנו מקטרים פעם אחר פעם על הבלוף של התואר. נוכחנו בצער שהמוסדות מדחיקים בעיה אמיתית שהולכת ותופחת. משנה לשנה הרמה הידרדרה וחשנו שאנחנו עובדים במוסד שמחליף את ההשכלה הגבוהה במכירת חיסול של תארים. בשלב מסוים הבנו שאם לא ננעץ סיכה בבלון הזה, נהפוך להיות חלק ממנגנון ההונאה – הונאה עצמית והונאה של הציבור".

"הונאה" זו לא מילה גדולה מדי?

תמר: "ממש לא. יש כאן המון אנשים מנוצלים שסובלים בשקט, כי הם פוחדים לדבר וצריך שמישהו יהיה להם לפה. יש הרבה מיתוסים סביב המחקרים, סביב המדע, סביב התקציבים וסביב התואר. חלק גדול מהבעיות ידוע לרבים, אבל נלחש מפה לאוזן. חייבים לחשוף את האמת העירומה גם אם היא לא תמיד נעימה. במהלך הכתיבה גילינו שלא מדובר בסיפור מקומי-ישראלי, אלא חובק עולם, בהמון היבטים".

אילו היבטים, למשל?

"דוגמה אחת היא דירוג האוניברסיטאות, שהוא בעייתי, שלא לומר שערורייתי, והדוגמה השנייה היא קידום המרצים. המרצים מבינים שכדי להתקדם באקדמיה הם צריכים לייצר כמה שיותר מאמרים, והתוצאה היא מבול של ג'אנק מדעי, מאמרים בלי ערך, כאלה שאף אחד לא זקוק להם ואף אחד גם לא קורא אותם. יותר כמות ופחות איכות".

עוז: "כשהכמות הופכת למטרה, נכתבים מאמרים חסרי ערך שממומנים בכספי ציבור. שיטת הקידום באוניברסיטאות, שמחזיקה פסאדה של אובייקטיביות, היא מאפיונרית, פרוטקציונרית וכרוכה באינספור קומבינות מאחורי הקלעים".

תמר אלמוג | עוז אלמוג

כל שקרי
האקדמיה

מה התקלקל במודל האוניברסיטאי ומה יחליף אותו

עטיפת הספר של תמר ועוז אלמוג (צילום: גיל נחושתן)

(<https://images1.ynet.co.il/PicServer5/2020/06/03/10010790/10010775010001009801547no.jpg>)

בפרק הסיכום מציעים בני הזוג אלמוג אלטרנטיבות בארבעה כיוונים עיקריים: לפצל את המוסדות להשכלה גבוהה ולהפריד בין מכוני מחקר למכוני הוראה, פיצול שיכלול גם הפרדה בין תפקיד החוקר לתפקיד המרצה, שכן מדובר, לדבריהם, בשתי התמחויות שונות. כמו כן מציעים השניים להפריד בין הגוף המלמד לגוף הבוחן; להגמיש את הלימודים, בין היתר, באמצעות הוראה מקוונת; וגם לפרק את החבילה הגדולה מדי של התואר האקדמי להכשרות ממוקדות, שבמסגרתן כל תחום ידע יגדיר את הדרישות שלו.

תמר: "המודל של התואר כבר לא מתאים לימינו, לאופן שבו צעירים מתנהלים בשוק העבודה ולהתפתחויות הטכנולוגיות. פעם תואר אקדמי פתח דלתות למסלולי קריירה ארוכת טווח בעלת יוקרה חברתית ופרנסה מכובדת. כיום צעירים מחליפים עבודה כל כמה שנים. האקדמיה עיוורת לשינויים בשוק העבודה וממשיכה לדבוק באותו פורמט שלא השתנה זה עידן ועידנים. ברור שיש מקצועות שדורשים תעודת הכשרה, כמו משפטים והנדסה, ואין לזה עדיין תחליף, אז מי שבחר בהם חייב ללמוד באוניברסיטה, אבל גם שם צריכה להיות רפורמה. מי קבע, למשל, שרפואה צריך ללמוד שבע שנים? למה לתארים בכימיה ובהיסטוריה לומדים אותו פרק זמן? ולמה צריך להיות בוגר של מוסד אחד, אם אפשר לבחור את הפלייליסט הלימודי מכל העולם?"

מה את מציעה?

"במקום תואר אחד, ניתן לעשות מיקרו-התמחויות בתחומים מגוונים ולהחזיק ארנק של תעודות הסמכה, שיאפשרו לכל אחד להתנייד הרבה יותר בקלות בין מקומות עבודה ובין מקצועות".

התואר הוא גם גורם ממיין בתעסוקה. איך יוכלו מעסיקים למיין מועמדים לעבודה?

"התואר האקדמי כבר מזמן בקושי ממיין. קודם כל יש אינפלציית תארים, וחוץ מזה, המוסדות האקדמיים עצמם פחות ממיינים בכניסה, בגלל התחרות הנואשת ביניהם, ולכן כבר היום ארגונים ומפעלי תעשייה רבים ממיינים בעצמם".

מיהו קהל היעד של הספר?

עוז: "כולם, כולל כולם".

תמר: "כולל הורים שעדיין מפנטזים שלילד יהיה תואר. כשהם יקראו, הם יבינו שזה לא כזה ביג דיל, ואולי ישאבו מהספר עידוד".

עידוד או לא, אתם חושבים שמישהו באמת יקרא ספר של 600 עמודים?

עוז: "חומר קריאה ארוך לא פסול מראש, השאלה היא מה המטרה שלך. לפעמים את מתה מרעב ורוצה לאכול משהו כיפי ומהיר, אבל לפעמים את רוצה לצאת לארוחת גורמה עם המון טעימות ומנות. הספר הזה הוא slow food, הוא לא נועד שתקראי אותו ביום או יומיים. אפשר לקרוא חלקים ואפילו לרפרף. גם ב'הארי פוטר' יש קרוב ל-900 עמודים ובכל זאת הוא מכר מיליוני עותקים. הספר שלנו הוא כתב אשמה חמור למוסד חשוב, לכן היה חשוב שהוא יהיה מקיף וממוסמך כראוי".

אתם לא חוששים למשרתכם?

"לא. אנחנו כבר ותיקים, יש לנו קביעות ודרגות, ותודה לאל יש כאן חופש אקדמי".

איך אתם מצליחים לעבוד במערכת שיש לכם כל כך הרבה ביקורת עליה?

תמר: "נכון שזה לא הכי נעים לעבוד בתוך מערכת שמרנית ומאובנת, לא כיף להשתייך למוסד שמשקר לעצמו ולאחרים, אבל ביקורת היא הכלי היחיד לתיקון העולם".

עוז: "אנחנו נמצאים בכלוב של זהב. היינו שמחים לצאת משם, אם היו נותנים לנו פנסיה מוקדמת בתנאים הוגנים, והיינו מתחילים בשמחה פרק ב'. שנים רבות האקדמיה הייתה מקום שנעים לעבוד בו. הייתה אווירה אינטלקטואלית של חדוות למידה והוראה. התנאים השתנו לרעה וזה נעשה מעיק לרבים, לא רק לנו. זה לא אותו עולם שאליו נכנסנו בצעירותנו".

"אין לנו ספק שהספר יעצבן כמה אנשים. אקדמיה היא מקצוע שיש עליו הילה של קדושה. אנחנו אומרים פה דברים נגד הכנסייה, הביקורת נתפסת כחילול הקודש. צריך להבין שבאקדמיה התגובה אף פעם לא פומבית, באקדמיה מוציאים להורג בחשאי... (צוחק) אבל אם לענות ברצינות, יש המון חושפי שחיתויות ששילמו מחיר יקר על האמת שלהם, וזה לא המקרה כאן. אנחנו לא חושפים אדם כזה או אחר או מוסד כזה או אחר, אנחנו חושפים את השיטה".

"אין לנו ספק שהספר יעבצן כמה אנשים. אקדמיה היא מקצוע שיש עליו הילה של קדושה" (צילום: גיל נחושתי)

(<https://images1.ynet.co.il/PicServer5/2020/06/03/10010784/10010773010001009801177no.jpg>)

ומושכים את השטיח מתחת לרגלי הקולגות.

עוז: "אולי תתפלאי לשמוע, אבל גם הפקולטה שלי וגם הפקולטה של תמי תרמו כסף לתרגום הספר".

תמר: "השבוע המועצה להשכלה גבוהה הזמינה אותנו להרצאות. והיה לנו עוד אירוע מרגש: הרצינו השבוע בזום לאוניברסיטת תל-אביב, ונרשמו לא פחות מ־350 איש".

סוד האהבה

תמר (59) ועוז (60) הכירו בתנועת "הצופים" ובבית הספר הריאלי בחיפה, והפכו לזוג בגיל 17. השניים התחתנו בראשית שנות ה־80, ובמחצית אותו עשור נולדו ילדיהם: גיא (33), נשוי ואב לשניים, בוגר אוניברסיטת BLCU בבייג'ין בשפה ותרבות סינית ובעל חברה לקשרי סיני-ישראל ושירה (31), נשואה ואם לילד, בוגרת תואר ראשון בפילוסופיה ומדע המדינה ותואר שני במנהל עסקים, אנליסטית בחברת הייטק. הספר האחרון מוקדש לשלושת נכדיהם: דור, רום וליבי.

את התואר הראשון, השני והשלישי שלהם עשו בני הזוג שכם אל שכם: עוז בסוציולוגיה של החברה הישראלית (ספריו "הצבר: דיוקן" ו"פרידה משרוליק" זכו לתהודה משמעותית באקדמיה ומחוצה לה) ותמר בתחום האלטרנטיבות בהוראה ובלמידה. "אנחנו שנינו מאותו הכפר, התבגרנו והבשלנו יחד גם מקצועית, ובסך הכל אנחנו זוג אוהבים ותיק ומשופשף".

איזה כיף לשמוע משפט כזה אחרי עשרות שנות נישואים.

תמר: "אנחנו ביחד יותר מ־40 שנה. יש בינינו גם חברות אינטלקטואלית, שזו מתנה ענקית, זה מכניס עומק למערכת היחסים ויוצר שותפות שהיא גם רגשית וגם שכלית. אנחנו מרגישים בני מזל".

מה הסוד לזוגיות המוצלחת, שאתם עדיין מדברים עליה במונחים של אהבה?

עוז: "כל סיפור אהבה הוא נס קטן, וכמו כל נס זו תעלומה. אם נשתמש במונחים מהסוציולוגיה, יש משתנים שקשורים לסביבת הגידול, כך שלא במקרה שנינו גדלנו על רכס הכרמל ושנינו למדנו בבית הספר הריאלי, בסך הכל באנו משכבה די דומה. בשורה התחתונה, המפתח לזוגיות טובה ומאריכת ימים טמון בידיעה שיש לך משהו מיוחד. אתמצת את זה בלי קלישאות: אנחנו 24 שעות ביממה ביחד ואף פעם לא השתעממנו".

תמר: "היום אצל צעירים רבים מקנן החשש שיש משהו יותר טוב מעבר לפינה. אני מסתכלת על עוז ואין אף אחד, כל האחרים מחווירים לעומתו. לא רק שלא פספסתי מישהו אחר, זכיתי בפיס. עוז גם מאוד מצחיק אותי".

עוז: "אחת התכונות המבוקשות ביותר אצל גברים זה חוש הומור".

איך כותבים ביחד ספר כזה? היו ויכוחים?

"בוודאי, אבל בלי דם רע. ספר זה אינספור ויכוחים ואנחנו אוהבים ויכוח טוב. יש בינינו השלמה, לתמי יש ראש אנליטי, היא יותר קוהרנטית".

תמר: "כל אחד הביא את הצד החזק שלו. לדוגמה, לעוז יש נטייה למה שאני קוראת 'הך', טראח וטראח', ואני לפעמים אמרתי: 'זה כבר יותר מדי, בוא נוריד טראח אחד'. לא היו ויכוחים על דברים מהותיים".

זה לא הספר הראשון שכתבתם יחד, קדם לו הספר על דור ה-Y ותחלואיו. יש קשר בין שני הספרים?

"אנחנו בפירוש מחשיבים את הספר הזה כהמשך, כי כבר אז קבענו שהצעירים ינטשו בהדרגה את המוסדות להשכלה גבוהה".

איך אתם מיישמים כמרצים את מה שאתם טוענים בספר?

תמר: "אנחנו, למשל, מלמדים שיעורים מקוונים כבר שנים, לא התחלנו עכשיו, עם הקורונה".

עוז: "הקורס שלי 'מבוא לחברה הישראלית' לא מתנהל בכיתה, אלא באמצעות מיניבוס. אנחנו נוסעים ברחבי הארץ לפגוש דמויות ומקומות שמרכיבים את הפסיפס הישראלי. הפורמט הזה התאפשר כי אני בחוג קטן וגמיש, אבל זה היוצא מן הכלל שמעיד על הכלל. גם בתחום המחקר מעולם לא יישרתי קו. העדפתי תמיד לכתוב בעיקר ספרים, בעיקר על נושאים שמעניינים את הקהל הרחב".

מה תגידו לצעירים שיבואו להתייעץ איתכם אם ללכת ללמוד באוניברסיטה?

תמר: "הם כבר באים ושואלים, בדרך כלל עם אבוש ואימוש, והתשובה שלנו היא: 'אתם נמצאים עכשיו בשלב ביניים'. קודם כל תתנסו, אל תלמדו משהו שאתם לא יודעים בוודאות שאתם רוצים, ושנית, חפשו אלטרנטיבות יותר קוסמות שיותר מעניינות אתכם".

לאן אתם מקווים שהספר יגיע?

תמר: "הלואי שהספר יעורר שיח ציבורי ויתניע תהליך שינוי. בדיוק עכשיו מונה שר להשכלה גבוהה. לו היה קורא את ספרנו, אולי הוא לא היה שש לקבל את התיק המומצא והפתטי הזה".

מהסוף להתחלה

מיין תגובות לפי

לכתבה זו התפרסמו 0 תגובות

שלח

כתוב תגובה חדשה